

Kollel Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Men

WWW.KOLLELYOMRISHON.ORG

“Preparing for Kabbalat HaTorah - Bein Adam L'Chaveiro, Bein Adam LaMakom”

1) Orach Chaim, 292
שולחן ערוך אורח חיים סימן רצב

2) Avot, 1
משנה מסכת אבות פרק א

3) Sanhedrin, 10
משנה מסכת סנהדרין פרק י

4) Anaf Al Avot
ענף על אבות על פרקי אבות

5) Masechet Yevamot, 62b
תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב עמוד ב

6) Or HaChaim, VaYikra 23
אור החיים ספר ויקרא פרק כג

7) Haggadat Tal'lei Orot
הגדת טללי אורות

8) Aruch HaShulchan 489
ערוך השולחן סימן תפט

9) Sefer Iyunim L'Pirkei Avot
ספר עיונים לפרקי אבות – הקדמה

10) Avot 3
משנה מסכת אבות פרק ג

11) R' Chaim Vital
ר' חיים ויטעל

12) Rashi, Bereishit 1
רש"י בראשית פרק א

13) Netivot Shalom
נתיבות שלום בראשית

14) R' Ovadiah Bartenuora, Avot 1
ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק א

15) Anaf Al Avot
ענף עץ אבות

16) Sefer Shemot, 31
שמות פרק לא

17) Rashi, Shemot 31
רש"י שמות פרק לא

18) Sefer Shemot, 24
שמות פרק כד

19) Rashi, Shemot 24
רש"י שמות פרק כד

20) Pachad Yitzchak, 41
פחד יצחק, שבועות מאמר מא

21) Midrash Shmuel
מדרש שמואל

Rabbi Shalom Rosner

א' סיון תשס"ו • 5/28/'06

A program of
Yeshiva University's
Center for the Jewish Future

1) שולחן ערוך אורח חיים סימן רצב

הגה: (ח) ונהגו ה שלא לקבוע מדרש (ט) בין מנחה למעריב (טור), אבל אומרים פרקי אבות בקיץ ושיר המעלות בחורף, וכ"מ לפי מנהגו.

2) משנה מסכת אבות פרק א

משנה א

[א] משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה הם אמרו שלשה דברים הוו מתונים בדין והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה:

3) משנה מסכת סנהדרין פרק י

[א] כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר (ישעיה ס') ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשי ידי להתפאר

4) ענף על אבות על פרקי אבות

והטעם שנוהגים לקרות מסכת אבות בשבתות שכן פסח לעצרת, כי בימים אלה של תקופת האביב, יוצא האדם למייל בשדות רשא ולשמוח עם חבריו, ועלול להמשך אחר העונות עולם הזה, ויהבמל מעבודת הבורא יתברך, כמו שאמר החכם מכל האדם: "שמח בחור בילדותך, וסיבך לבך כימי בתורתך, והלך ברכי לבך וכמראי עיניך" (קהלח יא ט). ואמרו חכמינו ארונם לברכה (שבת מג:): אלו דברי היצר הרע, ויצר הצוב אומר: "ודע כי על כל אלה יביאך והאלהים במשפט". (שם). לכן מהו לקרות בזמן הזה מסכת אבות, שכולה דברי מוסר הדרך ארץ ומצות טובות, למען נסור מדרכי היצר הרע ונדבק בדרך אבותינו הישרה. וכיצא בזה כתב בספר ערוש שמואל. (בהקדמה), שהטעם הוא לפי אמבאן ואילך מתחיל מזג האוויר להתחמם, ועמו העוררות האווח גופניות, ויצר הרע מתגבר וזקך, ואילו מסכת אבות מלאה מוסר השכל,

עוררת את האדם ללימוד תורה, שהיא כנגד הרע, וכמ"ש (בקהושין ל:): בראתי יצר הרע ותי לו רעה תבלין. שעל ידי לימוד התורה בר האדם על יצרו, וישר אל מלאך ויכול.

5) תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סב עמוד ב

אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת אמר רב חמא בר אבא ואיתימא ר' חייא בר אבין כולם מתו מיתה רעה מאי היא א"ר נחמן אסכרה

יוצא, איפוא, שנתנית התורה אפשרית רק למי שקנה לעצמו מידות טובות, בחינת "דרך ארץ קדמה לתורה". על כן, כהכנה לקבלת התורה עלינו לטהר את עצמנו ואת מידותינו ועל כן אנו עוסקים במסכת אבות, העוסקת כולה במידות טובות של האדם כהכשרה לקבלת התורה.

10) משנה מסכת אבות פרק ג

משנה יג

[יג] רבי עקיבא אומר שחוק וקלות ראש מרגילין לערוה מסורת סייג לתורה מעשרות סייג לעושר נדרים סייג לפרישות סייג לחכמה שתיקה:

11) ר' חיים ויטעל

רבינו חיים ויטאל בספרו "שערי קדושה" כותב שבתורה לא נזכרים כלל עניני המידות, לפי שהמידות אינם חלק מתרי"ג מצוות. חמדות הינם היסוד, הרקע והחכמה העיקרית לכל ועיי"ג המצוות, כי רק לאחר שהאדם קנה מידות טובות, מסוגל הוא לחשוב על קיום נכון של תרי"ג המצוות כמאמרים.

12) רש"י בראשית פרק א

(א) בראשית - אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל [את] התורה אלא (שמות יב ב) מהחודש הזה לכם, שהיא מצוה ראשונה שנצטוו [בה] ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום (תהלים קיא ו) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל לסטים אתם, שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וכרצונו נטלה מהם ונתנה לנו:

בראשית ברא - אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשוהו רבותינו ז"ל בשביל התורה שנקראת (משלי ה כב) ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו (ירמיה ב ג) ראשית תבואתו. ואם באת לפרשו כפשוטו כך פרשהו בראשית בריאת שמים וארץ והארץ היתה תהו ובהו וחשך ויאמר אלהים יהי אור. ולא בא המקרא להורות סדר הבריאה לומר שאלו קדמו, שאם בא להורות כך, היה לו לכתוב בראשונה ברא את השמים וגו', שאין לך ראשית במקרא שאינו דבוק לתיבה של אחריו, כמו (שם כו א) בראשית ממלכות יהויקים, (בראשית י י) ראשית ממלכתו, (דברים יח ד) ראשית דגנך, אף כאן אתה אומר בראשית ברא אלהים וגו', כמו בראשית ברוא. ודומה לו (הושע א ב) תחלת דבר ה' בהושע, כלומר תחלת דבורו של הקב"ה בהושע, ויאמר ה' אל הושע וגו'. ואם תאמר להורות בא שאלו תחלה נבראו, ופירושו בראשית הכל ברא אלו, ויש לך מקראות שמקצרים לשונם וממעטים תיבה אחת, כמו (איוב ג י) כי לא סגר דלתי בטני, ולא פירש מי הסוגר, וכמו (ישעיה ח ד) ישא את חיל דמשק, ולא פירש מי ישאנו, וכמו (עמוס ו יב) אם יחרוש בבקרים, ולא פירש אם יחרוש אדם בבקרים, וכמו (ישעיה מו י) מגיד מראשית אחרית, ולא פירש מגיד מראשית דבר אחרית דבר. אם כן תמה על עצמך, שהרי המים קדמו, שהרי כתיב ורוח אלהים מרחפת על פני המים, ועדיין לא גלה המקרא בריית המים מתי היתה, הא למדת שקדמו המים לארץ. ועוד שהשמים מאש ומים נבראו, על כרחך לא לימד המקרא סדר המוקדמים והמאוחרים כלום: ברא אלהים - ולא אמר ברא ה', שבתחלה עלה במחשבה לבראתו במדת הדין, ראה שאין העולם מתקיים, הקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין, היינו דכתיב (להלן ב ד) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים:

בראשית ברא א' את השמים ואת הארץ. וברש"י מביא, אמר רבי יצחק לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהיא מצה ראשונה שנצטוו ישראל, ומה טעם פתח בבראשית, משום (תהלים קיא) כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים, שאם יאמרו אומות העולם לישראל ליסטים אתם שכבשתם ארצות שבעה גוים, הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה היא, הוא בראה נתנה לאשר ישר בעיניו ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה מהם ונתנה לנו. וצ"ב שהרי לא נתיישב בזה אלא ענין הפרשה הראשונה, בה נאמר סדר הבריאה ושכל הארץ של הקב"ה היא, אבל עדיין לא מביאר ענין כל שאר הפרשיות עד החדש הזה לכם, מדוע נכתבו בתורה.

וי"ל שזה אכן ענינם של פרשיות התורה מבראשית עד החדש הזה לכם, שהם תורה שלמה בענין טהרת המדות, ומורים לנו יסודות עבודה ה'. פי בתורה אין ספורי דברים בעלמא, אלא תורה היא כמשמעותה מלשון הוראה, שכל התורה על כל צלה ואות שבה מורים לנו תורת חיים, ועד"ו כל ספר בראשית מלמד אותנו תורת חיים בענין טהרת המדות, שזהו ענין כל פרשיות אלו שכלם מדברים בעניני מדות. וכדאי בחז"ל (ע"ז כה.) שספר בראשית נקרא ספר הישר, שהוא ספרן של האבות הק' שנקראו ישרים. שתואר ישרים מרומז על ענין טהרת המדות, כמד"כ ועשית הישר והטוב בעיני ה', שקאי על עניני מדות טובות שלא נכללו בתרי"ג מצוות. ולכך נאמר זאת בראשית התורה עוד קודם למתן תורה ולכל עניני המצוות המתחילים בחדש הזה לכם, כי כאמור המדות הם ההקדמה לתורה.

ובתחילה, קודם עולם התיקון, מלמדת לנו התורה עד היכן מגיע פגם המדות הרעות, ע"פ המבואר בחז"ל (אבות ד) כי ג' אבות הטומאה של המדות הרעות הם הקנאה התאה והכבוד, שמהם מסתעפים כל המדות הרעות המוציאים את האדם מן העולם. וזהו שגזר תחילה פרשת קין, שתטאו היה שנפל בקנאה, כמד"ד וישע ה' אל תבל ואל מנתתו ואל קין ואל מנתתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו, וע"י הקנאה נפל כ"כ עד שהגיע למדרגה התחתונה ביותר, ועשה מעשה איום כזה של רציחת אחיו. והתורה מלמדת לנו בזה לאינו דרגת שפלות ניתן להתדרדר מתוך קנאות ואת"כ כתיב ענין דור המבול, שפגם דור המבול היה בתאוות, וכמו שאחז"ל (חגיגה יא:) שגזל ועריות הם דברים שנפשו של אדם מתמדתם, ובאלו הענינים היה הפגם של דור המבול, כמד"ד ותמלא הארץ חמס וכי השחית כל בשר את דרכו על הארץ. והתורה מלמדת בזה גורל פגם התאוה, ועד היכן מגעת הנפילה כתוצאה מתאוות. ואת"כ כתיב פרשת דור הפלגה שהיה ענין כבוד, כמד"ד הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם, שהפגם שלהם היה זה שרצו לעשות לעצמם שם וכבוד. והיינו שהתנה"ק מלמדת בפרשיות אלו את ענין ג' מדות אלו שהם שורש כל המדות הרעות, עד היכן מגעת הנפילה על ידיהם, ומה היה בסופם של הדורות אלו שנפלו במדות רעות, שנאבדו ונכרתו מן העולם.

14) ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק א

משנה א

משה קבל תורה מסיני - אומר אני, לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פירוש מצוה ממצוות התורה כשאר מסכתות שבמשנה, אלא כולה מוסרים ומדות, וחכמי אומות העולם ג"כ חברו ספרים כמו שבדו מלבם בדרכי המוסר כיצד יתנהג האדם עם חברו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו משה קבל תורה מסיני, לומר לך שהמדות והמוסרים שבזו המסכתא לא בדו אותם חכמי המשנה מלבם אלא אף אלו נאמרו בסיני:

מסיני - ממי שנגלה בסיני:

לזקנים - שהאריכו ימים אחרי יהושע. ואותם הזקנים לזקנים אחרים עד שהגיעו לתחלתם של נביאים שהן עלי הכהן ושמואל הרמתי: לאנשי כנסת הגדולה - מאה ועשרים זקנים היו. זרובבל שריה רעליה מרדכי בלשן, שהיו בימי עזרא כשעלו מן הגולה בבית שני. ומכללם, חגי זכריה ומלאכי ונחמיה בן חכליה וחבריהם. ונקראו כנסת הגדולה לפי שהחזירו העטרה ליושנה [יומא ס"ט ע"ב] שמשה אמר (דברים י') האל הגדול הגבור והנורא, באו ירמיה ודניאל ולא אמרו גבור ונורא, והם החזירו כבתחלה, לפי שאמרו הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו, שאלמלא כן היאך אומה כזו יכולה להתקיים בפני כמה אומות:

הם אמרו שלשה דברים - הרבה דברים אמרו, אלא שלשה דברים הללו אמרו [הן] שיש בהם קיום התורה:
הוא מתונים בדין - שאם בא דין לפניך פעם ושנים ושלוש, לא תאמר דין זה כבר בא לפני ושניתי ושלישתי בו, אלא הוא מתונים, כלומר
ממתנים קודם שתפסקו הדין:
והעמידו תלמידים הרבה - לאפוקי מרבן גמליאל דאמר [ברכות כ"ח ע"א] כל תלמיד שאין תוכו כברו אל יכנס לבית המדרש, קמ"ל
שמלמדין תורה לכל אדם ואין צריך לבדוק אחריו. ובלבד שלא יהיה ידוע מענינו שמעשיו מקולקלים וסאני שומעניה. אי נמי
אשמועינן [יבמות ס"ב ע"ב] שאם העמיד תלמידים בבחרותו יעמיד תלמידים בזנותו, דכתיב (קהלת י"א) בבוקר זרע זרעך ולערב
אל תנח ירך:
ועשו סייג לתורה - גדר שלא יבא ליגע באיסור תורה, כגון שניות לעריות, ושבות לשבת. דכתיב (ויקרא י"ח) ושמרתם את משמרתי,
עשו משמרת למשמרת:

15) ספר ענף עץ אבות

טעם שקוראים למסכת זו "מסכת אבות", הואיל
וכולה מוסרים ותוכחות לאדם, כאב
המייסר את בנו ומוליכו בדרך ישרה כמו שאמר
שלמה המלך ע"ה: "שמע בני מוסר אביך ואל
תפוש תזרח אפך" (משלי א ח). ואמר: "שמע בני
וקח אמרי וירבו לך שנות היים" (שם ד י). לכך
נקראת מסכת זו "מסכת אבות". ועוד נתנו טעם
אחר על מה שנקראת מסכת אבות, כי כל חכמי
אומות העולם כשרוצים להזכיר את עמם, בודים
מלבם דברי תוכחות ומוסר על פי דעתם, דברי
הכל ורעות רות. ובא לומר שלא תחשוב שגם
וכותיו ז"ל שאמרו מוסרים אלו, בוד הדברים
מלבם ח"ו, אלא כולם ניתנו מרועה אחד בטר סיני
מפיו של הקב"ה, וקבלנום בקבלה איש מפי איש,
לכך נקראת מסכת זו מסכת אבות.

16) שמות פרק לא

(יח) ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לחת העדת לחת אבן כתבים באצבע אלהים:

17) רש"י שמות פרק לא

(יח) ויתן אל משה וגו' - אין מוקדם ומאוחר בתורה. מעשה העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי בשבעה עשר
בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן:
ככלתו - ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה. דבר אחר מה כלה
מתקשטת בעשרים וארבעה קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה (ישעיה ג יח - כד) אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בעשרים וארבעה
ספרים:

לדבר אתו - החקים והמשפטים שבואלה המשפטים:

לדבר אתו - מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד:

לחת - לחת כתיב שהיו שתיים שוות:

- (א) ואל משה אמר עלה אל יקוק אתה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל והשתחויתם מרחק:
- (ב) ונגש משה לבדו אל יקוק והם לא יגשו והעם לא יעלו עמו:
- (ג) ויבא משה ויספר לעם את כל דברי יקוק ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר יקוק נעשה:
- (ד) ויכתב משה את כל דברי יקוק וישכם בבקר ויבן מזבחה תחת ההר ושתיים עשרה מצבה לשנים עשר שבטי ישראל:
- (ה) וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת ויזבחו וזבחים שלמים ליקוק פרים:
- (ו) ויקח משה חצי הדם וישם באגנת וחצי הדם זרק על המזבח:
- (ז) ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם ויאמרו כל אשר דבר יקוק נעשה ונשמע:
- (ח) ויקח משה את הדם ויזרק על העם ויאמר הנה דם הברית אשר כרת יקוק עמכם על כל הדברים האלה:

19 רש"י שמות פרק כד

(ז) ספר הברית - מבראשית ועד מתן תורה ומצות שנצטוו במרה:

20 פחד יצחק, שבועות מאמר מא

ג. מאורע מעמד הר סיני, הוא הוא גם המאורע של כניסת
 בברית, ומעשה כריתות-הברית במעמד הר סיני, מפורש הוא בתורה:
 „ויקח משה חצי הדם וישם באגנות, וחצי הדם זרק על המזבח”. ואחר
 כך הוא אמר „ויקח משה את הדם, ויזרוק על העם, ויאמר הנה
 דם הברית, אשר כרת השם עמכם, על כל הדברים האלה”. כלומר,
 חצי לזכות, וחצי לאומה. חלוקה זו לחצאית, היא הקובעת את חותם
 הכרית, וכל זה נכלל הוא במעמד הר סיני.

ז. ונכונים אנו עכשיו, לקבוע כגפש את האור הגדול הזה:
 כי המצות של בין אדם למקום, המצות של בין אדם לחברתו, אינם
 מתם חלקים או שני מקצועות בכלליותה של תורה. אלא שהעבודת
 המצות של בין אדם לחבירו על משקל אחד עם המצות של בין אדם
 למקום, הרי היא עבודה נשגבה לעצמה, עבודה של כריתות-ברית
 לרגלי הר סיני.

מ. קריאתו של ר' ישראל, היא היא שהולידה את הספר
 „חפני חיים” ואת הספר „אהבת חסד”. בודאי שזה אמת, אבל לעסקו
 של דבר עלינו לדעת, שאין עצם הופעת הספרים פסגת ההישג בזה.
 אלא שנקודת-הפסגה בזה היא, שמסר „משנה ברורה”, וספר „חפני
 חיים”, שניהם יצאו מקלמם אחד ומלב אחד. הלא זו היא העבודה
 הקדושה של השואת שני הלוחות, לשם התחדשות כריתות-הברית,
 הנתונה בארון-הברית.

21 מדרש שמואל

ועוד אני אומר מעם אחר לזה כי בהיות שכל המוסרים הללו ניתנו למשה מסיני והאדם
 צריך לקיימם ואפשר שכשישמע האדם יכבד עליו עול כובד המשא ואולי יהיאש
 מן הרהמים בחשבו שלא יזכה לחיי העולם הבא עד שיקיים כל מילי דאבות
 ויראה בעיניו כי אפי' מעט מזעיר ממילי דאבות קשה לקיימם לאדם וכ"ש כולם
 ויתיאש לוטר שאי אפשר לו לזכות לחיי העוה"ב לכן הקדימו הבבא הוואת ללמד
 דעת את העם שכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ואף אם לא יקיימו כל מילי דאבות
 שאי אפשר לכל ישראל שיקיימו את כולם ואעפ"כ יש להם חלק לעולם הבא. ובודאי לא
 פליגי תנאי דכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא עם התנאים שנשנו במסכתא זו ומה
 שדברו במסכתא זו הוא להיישיר את האדם כדי שיהיה חסיד שהוא לפניו מן
 השורה. וכן דייקו רז"ל ברבריהם שאמרו מאן דבעי למהוי חסידא זכר' ולעולם אף מי